

шена ООН найголовнішим завданням III тисячоліття.

Література

1. Білявський Г.О., Фурдуй Р.С., Костіков І.Ю. Основи екології. – К.: Либідь, 2004. – 408 с.
2. Эльпинер Л.И. Проблемы пресной воды. Вода которую мы пьем. – М.: Знание, 1985. – 96 с. (Нар. ун-т. фак. «Человек и природа». – № 3.)
3. Єрмак О.П. Історія обласного державного підприємства «Полтававодоканал». – Полтава: Дивосвіт, 2000. – 308 с.
4. Кінько Т.А., Кінько М.Т. Земля планета спраги. Україна в контексті глобальної водної кризи. – К.: ТОВ ВПЦ – Літопис ХХ, 2004. – 287 с.
5. Основи соціоекології / за ред. Г.О. Бачинського. – К.: Вища школа, 1995. – 238 с.
6. Яковенко П.И., Русинов О.А., Яковенко Ю.П. Первое из чудес природы. – К.: Урожай, 1989. – 160 с.

ЕКОЛОГІЧНА ЕТИКА ТА БІОЕТИКА У ЗМІСТІ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Копиць С.В.

Полтавський ДПУ імені В.Г. Короленка

Останнім часом у ряді країн СНД спостерігається посилення інтересу до проблеми наповнення середньої освіти ідеями екологічної етики та біоетики. Окремі етико-аксіологічні аспекти ставлення до природи не лише зафіксовані концептуально, а й конкретно втілені у програмах, навчальній та методичній літературі. В сучасних методиках навчання біології, географії, позашкільної натуралістичної роботи спостерігається тенденція пошуку альтернативи антропоцентричній освітній моделі, розробляються біоцентричний, екоцентричний, коеволюційний підходи (Н.Ф. Винокурова, М.О. Колесник, В.В. Ніколіна, Г.П. Пустовіт, А.В. Степанюк та ін.). Психологами С.В. Дерябо та В.А. Ясвіним створено цілісний курс екологічної психопедагогіки, спрямований на формування екоцентричної екологічної свідомості.

Водночас зростає увага до шкільних перспектив екологічної етики та біоетики з боку громадських організацій. Доповіді вказаної тематики були включені до програми Міжнародної школи-семінару з гуманітарної екології “Прикладні аспекти екологічної етики” (“Трибуна-11”), організованої Київським еколого-культурним центром і Українською коаліцією “За дику природу” (Київ, 24-26 травня 2005 р.). В.Є. Борейком (Київський еколого-культурний центр) розроблено навчальну програму факультативу по екологічній етиці для учнів 8-11 кл. і підготовлено відповідний посібник [1; 2]. А. Кюгерян (Центр захисту прав тварин “Віта”, Москва) пропонує викладати біоетику – “науку про етичне ставлення до будь-якого життя” як окремий предмет у

початковій школі та 7-8 кл., систематизує специфічні засоби біоетичного виховання для різних вікових груп учнів [3; 4].

Проте поява екологічної етики чи біоетики серед шкільних предметів ще не гарантуватиме оптимальної реалізації їх потенціалу. Єдиним ефективним шляхом їх впровадження у навчально-виховний процес видається відображення основних постулатів екологічної етики / біоетики у аксіологічному компоненті шкільних дисциплін.

Ще Дж. Дьюї обгрунтував розуміння уроку передусім як засобу суспільного виховання, необхідність наповнення навчальних дисциплін моральними цінностями і провідну роль виховної мети серед критеріїв відбору матеріалу. Нині перехід до ціннісного навчання, зорієнтованого в першу чергу на виховання аксіологічної сфери особистості, визнається стратегічним завданням педагогіки (В.І. Лозова, О.В. Сухомлинська та ін.).

Ціннісні орієнтації як соціальні установки мають складну структуру і містять окрім когнітивного афективний та конативний (поведінковий) компоненти. Відповідно, закономірності їх формування не повторюють закономірностей засвоєння знань. Психологічні дослідження констатували відсутність зв'язку між рівнем розвитку ставлення особистості до природи та її екологічною ерудицією (В.А. Ясвін). Тому результати навчання, передбачені програмою як знання, що таке екологічна етика, розуміння поняття гармонізації взаємовідносин суспільства і природи, уявлення про гуманізацію відносин людства і природи на глобальному рівні і т.п. [5, с. 6], не відповідають меті впровадження екологічної етики / біоетики у середню освіту.

Очевидно, для адекватного відображення ідей морального партнерства природи, принципової рівноправності всього живого навчально-виховний процес має спрямовуватися на опанування нематеріальних цінностей природи (В.Є. Борейко, Б. Каллікотт, Х. Ролстон III, Ю. Харгроув): моральної, громадянсько-патріотичної, історико-культурної, естетичної тощо. На особливу увагу заслуговує внутрішня цінність (самоцінність): за влучним зауваженням Т. Рігана, без її прийняття екологічна етика підмінюється етикою користування навколишнім середовищем. Ретельно дібраний корпус нематеріальних цінностей природи по-винен стати ядром, навколо якого групуватиметься відповідно орієнтований навчальний матеріал і яким визначатиметься вибір освітніх засобів та технологій.

Пропонований шлях впровадження у школу екологічної етики та біоетики передбачає дотримання ряду умов, першорядно важливими серед яких є:

- забезпечення цілісності педагогічного процесу при вивченні різних дисциплін і веденні позаурочної роботи;
- комплексне використання шляхів формування суб'єктивного ставлення до природи з урахуванням вікових особливостей опанування суб'єктивних цінностей природного середовища;
- розширення традиційного інструментарію визначення ефективності навчання.

Відзначимо, що до шкільних предметів з найбільшим еко / біоетичним

потенціалом належить географія, яка покликана вивчати природу, населення та господарство у комплексі їх різнобічних взаємозв'язків і відіграє провідну роль у висвітленні більшості аспектів глобальної екологічної проблеми.

Література

1. Борейко В.Е. Задачи и учебная программа для школ по экоэтике // Гуманитарный экологический журнал. – 2005. – Т. 7. – Спецвып. – С. 91-95.
2. Борейко В.Е. Экологическая этика в школе: Учеб. пособие. – К.: Киевский эколого-культурный центр, 2004. – 92 с.
3. Кюгерян А. Преподавание биоэтики в России // Гуманитарный экологический журнал. – 2005. – Т. 7. – Спецвып. – С. 102-104.
4. Кюгерян А. Цели и задачи биоэтики в школе // Гуманитарный экологический журнал. – 2005. – Т. 7. – Вып. 4. – С. 39-53.
5. Уварова Г. Геоекологія. Програма для учнів 11 класів загальноосвітніх навчальних закладів. Природничий профіль навчання // Географія та основи економіки в школі. – 2003. – №5. – С. 4-6.

БІОЕТИКА І ЕКОЕТИКА: ЗМІСТОВНІ АКЦЕНТИ

Кращенко Ю.П.

Полтавський ДПУ імені В.Г. Короленка

Розвиток біологічної та екологічної етики ознаменований пошуком спільних змістовних ліній. Це й не дивно, адже вони мають споріднену мету, завдання, філософсько-методологічне підґрунтя, а головне – виходять з актуальних проблем сьогодення і спрямовані на їх вирішення.

Біоетика постає у двох напрямках: медичному і екологічному, які в американській культурі розвивались паралельно. Поттерівська ідея об'єднання цих двох напрямків у вигляді глобальної біоетики не була втілена в дослідженнях американських біоетиків, що мали в основному прагматичний характер. Ідеї глобальної біоетики знайшли свій подальший розвиток у духовному просторі Європи, де біоетику сприйняли як нову аксіологічну парадигму, котру необхідно розробляти для розв'язання актуальних завдань сучасності [1].

У результаті спільного «мозкового штурму», що активізував розробку біоетики, у Західній Європі і Америці з'явилося багато її форм і версій: світська і релігійна, східна і західна, теоретична і прагматична і т.д. Біоетичне знання почало виступати в якості правил практичної діяльності і особливого світогляду, мати різні підґрунтя і передумови, «виростати» з екології і мати коріння у «медичних етичних традиціях», втілюватися в діяльності хосписів і етичних комітетів, розчинятись в езотеричних ученнях і практиках Сходу. Таке багатоманіття створило ілюзію пошуку «чорної кішки в темній кімнаті» – біоетика була присутня всюди і ніде водночас.